

PORTRETI SLOVENSKIH UMETNIKOV

JOŠKO JAKONČIČ, SLOVENSKI SKLADATELJ

Pavle Merkù

USODA

Spoznati — 15 let po njegovi smrti — ostalino slovenskega skladatelja, o katerem nisem prej nikoli slišal; ugotoviti, da je v dvajsetih letih napisal skladbe, ki sodijo na vrh takratnega slovenskega glasbenega snovanja; uvideti, da je bil v stiku s Kogojem, z Neffatom in drugimi predstavniki našega glasbenega življenja v samem slovenskem središču, in da kljub temu danes nihče ne ve zanj in za njegova odlična dela: to je več kot presenečenje, to je choc.

Če ga danes lahko predstavim slovenski javnosti, se moram zahvaliti ljubeznivosti in razumevanju gospe Jerice Jakončičeve, ki mi je dala na razpolago vso ostalino in dovolila, da si ogledujem njegovo biblioteko in del njegove zasebne korespondence.

Rojstvo. Imperium: Austriacum. Provincia: Litorale Illyricum. Capitannatus: Gorit. (iensis). Archidioecesis Goritiensis. Decanatus: *dto.* Parochia: *Metropol.* (itana). **Fides Nativitatis et Baptismi.** Anno Domini millesimo nongentesimo tertio — zadnja beseda je napisana čez kolek v vrednosti 1 krone, izza katere gleda Franc Jožef dostojanstveno in neprizadeto na rojstvo tega novega državljana — mense Martio, die decima nona, i. e. 19. III. 1903, natus est die 15. Aprilis e. a. in hac Ecclesia Metropolitana ritu romano catholico baptizatus est.

Infantis nomen et cognomen: *Joseph Aloysius Joannes Jakončič.*

Locus natalis et Ns domus: *Piazza Duomo 2*

Patris, Matris, Eorumque parentum nomen, conditio et origo: *Antonius Jakončič, possidens, fil + Francisci et v. Catharinae Šfiligoj e Št. (sic) Laurentii; Amalia Kastelic e Goritia fil + Mathiae et + Ursulae Šavli.*

Patrini eorumque status: *Giovanni Jaconcig possidente.*

Sacerdos baptizans: *Dr Andr Pavlica Vic.*

In quorum fidem itd. itd.

Šole. K. k. Knaben-Übungsschule in Görz. Franc Jožef je povsem neprizadet ob dobrem šolskem uspehu Joška Jakončiča skozi štiri šolska leta od 1909-10 do 1912-13. Še nekaj let bo njegova podoba na šolskih spričevalih goriškega dijaka. V naslednjih dveh letih obiskuje Jakončič K. k. deutsches Staats-Realgymnasium in Görz, od tretjega do petega letnika obiskuje K. k. Staats-Realgymnasium in Graz kot vojni begunec. Za šolsko leto 1918-19 manjka spričevalo, v naslednjih dveh letih obiskuje Jakončič drugi in tretji letnik liceja na Regio Ginnasio-Liceo »Vittorio Emanuele III« — Gorizia, na istem zavodu doseže julija 1921 Attestato di licenza liceale. Uspehi so bili skozi vsa ta leta več kot dobri, zadnja leta je na spričevalih mladi italijanski kralj, po katerem nosi goriški licej zdaj ime, zamenjal starega patriarha avstrijskega imperija, Görz je zdaj Gorizia.

Kdaj se je začel Joska — tako ga imenujejo prijatelji — zanimati za glasbo? Prvi dokument, ki to zanimanje potrjuje, je: Štev. 17 — Letnik I, **Spričevalo** pevske in glasbene šole pevskega in glasbenega društva v Gorici, podružnica Glasbene Matice v Ljubljani.

Jakončič Josip, rojen dne 19. marca 1903 v Gorici, učenec I. raz. c. k. gim. v Gorici, se je učil klavir v šolskem letu 1913—1914 z naslednjim uspehom.

Vedenje		popolnoma primerno	
Pridnost		vztrajna	
Klavir		prav dobro	Jos. Michl
		(o missis)	
V Gorici, dne 28. junija 1914		Vodja: Jos. Michl	
		(o missis)	

Dokument molči o nagibih, ki so desetletnega Joska gnali na šolo Glasbene matice. Z drugim gradivom ne razpolagam, da bi mogel danes osvetliti izvor Jakončičeve ljubezni do glasbe. Predme pa silita dve ugotovitvi. Prva se tiče političnega zemljepisa Jakončičevega srednjega šolanja: uradno šolanje se je začelo v Görzu in nadaljevalo v Gorizii, edinole ljubezen do glasbe nam izpričuje učenčevo navzočnost v Gorici. Druga pojasnjuje Jakončičevo razmerje do njegovega — domnevam — prvega učitelja glasbe Josipa Michla: v ostalini je nedokončana partitura (za velik orkester) z naslovom na platnicah: *Michl-Jakončič: Človeka nikar* in na prvi notranji strani: *Josip Michl: Človeka nikar!*, *Jakončič Joska, Wien, Mai 1922*. Nedvomno je torej šolanje pri Michlu pomenilo za Jakončiča usodno izkustvo, če se ga je spominjal na dunajskem konservatoriju, ko se je učil pri Richardu Straussu in poznal Franza Schrekerja, Arnolda Schönberga in Albana Berga, ko ga je prijateljstvo vezalo na Marija Kogojca.

Dunaj. Universität zu Wien. Jakončičev Matrikelschein nosi datum 23. decembra 1921. Drugih dokumentov o njegovem študiju na juridični fakulteti na Dunaju nisem imel pred očmi. Pač pa se v pismih, ki sta mu jih v teh letih pisala oče in starejši brat Franc, zdravnik, ponavlja stalni refren: da ne bi zanemarjal jusa, ki mu bo zagotovil kruh, in se predal samo študiju glasbe. Variacije na to temo: zaskrbljenost, spodbujanje, ironija, prizanesljivost, rotitve.

Joska se je vpisal hkrati na vseučilišče in na konservatorij. Neues Wiener Konservatorium. Prospekt für das Schuljahr 1921—1922. *Jakončič*

Joska. V notranjosti podčrtana dva predmeta, dve imeni profesorjev: Kontrapunkt, Egon Lustgarten; Dirigentschule, Rudolf Nilius.

Julija 1922 je opravil izpit iz harmonije (Fleiss: ausdauernd, Fortgang: gut) in iz dirigiranja (Fleiss: ausdauernd, Fortgang: sehr gut). Kolek na vsakem dokumentu: 10 kron.

Naslednje leto je opravil izpit iz oblikoslovja ter instrumentacije, dokument je napisal lastnoročno sam profesor: *Hiemit bestätige ich, dass Herr Josef Jakoncic im Jahre 1923 meine Kurse über Formlehre (Liedkomposition) und Instrumentation mit gutem Erfolge besucht hat.*

Egon Lustgarten

Wien, am 6. Juli 1923.

Pečat, direktorjev podpis. Kolek: 3000 kron.

25. januarja 1924(?) je tu še na prostem papirju Bestätigung, dass Herr Josef Jakoncic Schüler des Neuen Wiener Konservatoriums ist und daselbst die Dirigentschule besucht.

Pečat in direktorjev podpis.

Suha govorica dokumentov. Pričevanja povejo vse več. Leta 1921 je Jakončič kupil knjigo **Neue Musik und Wien** Paula Stefana (Tal e Co Verlag, Leipzig Wien Zürich, 1921). Iz te knjige, če že ne drugače in prej, je lahko spoznal vse nove ljudi in nove smeri sodobne glasbe, kar jih je delalo na Dunaju. Ob naslovni strani stoji Schönbergov portret. Zadostujejo le naslovi posameznih poglavij, da vemo, pri čem smo: Generation im Übergang — Von Schreker zu Schönberg — Schönberg und die Seinen — Andere Gegenwart.

Istega leta je Jakončič kupil tudi **Franz Schreker** von Rudolf St. Hofmann (ista založba, 1921). Ali ga je do tega pripravil prijatelj Marij Kogoj, ki je nekaj let poprej prehodil isto pot? Dejstvo je, da je Jakončič dihal dunajski ekspresionizem in živel v bližini — posredni ali neposredni — njegovih tvorcev. Leta 1923 si je priskrbel — med drugim — vodnika k Schönbergovim **Gurrelieder**, ki ga je sestavil Alban Berg.

Nekaj podatkov lahko povzamem tudi po članku, ki ga je napisal dve leti po skladateljevi smrti A(nton) S(ever) v goriški Soči 16. ter 23. 6. 1956: »Učitelja sta mu bila poleg drugih tudi E. Lustgarten in Richard Strauss. Zelo je spoštoval R. Wagnerja, a ko je imel nauke iz harmonije in kontrapunkta že za seboj, je obrnil svojo pozornost na Fr. Schrekerja in na revolucionarja in tvorca nove zvočnosti Arnolda Schönberga.«

Bologna. Ubožno spričevalo — Attestato di povertà — Armutszeugnis. Prvič imam pred očmi tak trojezični dokument. V njem je rečeno: *Giuseppe Jakoncic*, vpisan na *Università giuridica a Vienna, III anno*, sin *Antonia, madre morta*; stan in premoženje staršev: služba in plača: *impiegato privato*; Imajo glavnice: *φ non consta*; zemljišč ali blaga: *7 ettari*; Rokodelstvo ali obrtnija: *φ*. Davki znašajo: *piccolo proprietario nel comune di Bigliana*. Nepreskrbljenih otrok je: *φ*. Razne okoliščine, ki zavirajo odgojevanje otrok, posebno vzdrževanje omenjene . . . učen . . . : *le pocche* (sic) *campagne tutte distrutte causa avvenimenti bellici.*

Municipio di Bigliana, li 13/10-923

p. Il Commissario: nečitljiv podpis

Pečat: Comune di Bigliana — Županstvo Biljana

Visto conferma!

Dall'Ufficio parrocchiale S. Lorenzo di Nebole

li 13 ottobre 1923, Giov. Remec, parroco

Pečat: Officium parrocchiale (sic) S. Laurenti Nebulae.

Prej citirani članek v Soči pojasnjuje: »Ko je jeseni 1923. leta dal slovo Dunaju in muziki ter odšel v Bologno, kjer je 1925 promoviral za doktorja prava, se je spet vpisal na tamkajšnji konservatorij, oziroma na Licej za glasbo ...«

V ostalini je nov prospekt: Comune di Bologna. **Liceo Musicale**. Programma d'esame per il conseguimento del diploma di maestro compositore. Priložen opis tečajev in pristojbin je datiran 3. oktobra 1924. Spet govorijo dokumenti:

1. Potrdilo: *Il Sig. Giuseppe Jakoncic ha versato la tassa di ammissione ... 3/11/1924.*

2. Dopis. Oggetto: Scuola di Composizione. 24 Gennaio 1925. Giovedì 29 corr. alle ore nove sarà iniziato il corso di Composizione al quale ella è iscritto ... (Sig. Jaconcic Giuseppe ...)

3. Dopis. Oggetto: Assenze non giustificate. 5 Febbraio 1925. Mi consta che da 2 giorni ella non frequenta le lezioni di Composizione. E poichè le assenze di qualsiasi specie debbono, ogni eccezione rimossa (,) essere motivate, così la invito ...

4. Dopis. Oggetto: Dimissioni. 7 Febbraio 1925. Preso atto della di lei rinuncia a frequentare il corso di composizione di questo Liceo, aggiungo che io non potrei rilasciarle il richiesto certificato ... Il Direttore.

Razlogi za to odpoved komaj tri mesece po vpisu in dober teden po začetku tečaja?

Iz dveh let bivanja v Bologni ostajajo dokumenti o opravljenih vseučiliških študijah. Imatrikulacija: 27. 10. 1924. Tretji letnik jusa v letu 1923-24. Četrti letnik 1924-25. Dve izpitni izpričevali: 23. 3. 1925. sodna medicina (25/30) in 10. 4. 1925. filozofija prava (26/30). Diploma o doseženem doktoratu iz pravnih ved je iz julija 1925 (77/110).

Izvedbe. Ljubljana, 2. II. 24. *Velecenjeni! Še le danes Vam utegnem odgovoriti in oprostiti se, da sem na Božična voščila popolnoma pozabil, ampak nam »muzikerjem« je pač treba včasih tudi kaj oprostiti. Danes — in zato Vam pišem — smo pričeli s koncerti! Še le danes! In sicer imeli smo I^o Matinejo toda še ne z Vašimi kompozicijami. Za enkrat moramo slediti okusu in volji večine, igramo namreč Beethovna, Dvořaka, Čajkovskega in event. Wagnerja. Potem takem bi prišle Vaše kompozicije šele na matineji domačih skladateljev, ki pa pred majem ne bodo. Kompozicije leže še vedno pri meni. Pred nekaj časa mi jih je prosil Kogoj, ker hoče bajé koncertirati v Zagrebu in Beogradu in bi pri tej priliki tudi Vaše stvari dal, ali naj mu jih izročim?*

.....
Evo i naše prilike. Borimo se, ker žal igra pri 100 % glazb. veliko vlogo želodec. Mezdno gibanje, nezadovoljstvo, nepoštenost in druge take zadeve ubijejo večkrat še tisto trohico dobre volje, navdušenja v krvi, ki ga vsak glazb. žrtvuje za svoj ideal Muzam.

Umetnost je Golgota, ali pa čudno zvezdnato nebo.

Pozdrav Vaš vdani ANeffat, Ljubljana, Opera, Jugoslavija.

Jakončičev pripis: resp. 9./II. 1924.

Naslednje pismo ni datirano razen z oznako *Velikanoč*, pa je očitno sledilo prvemu še isto leto:

Dragi Jakončič! ... čakal sem vedno na koncerte, a zaman, in izgledi v bodočnost so tudi borni. Hiram na kvantitativno sposobnem orkestru. Moram raditega še enkrat prolungirati obljube. Sicer pa je Kogoj itak v Gorici. On Vam bo marsikaj razjasnil ...

Vaš vdani ANeffat

Izvedba v Ljubljani je torej žrtev prolungiranja. Izvedba v Gorici pa tarča logičnega predpogoja.

Gorica, dne 29. maja 1926. Velecenjeni gospod doktor! Dogovorno z g. Komelom Vam sporočam, da sprejmemo v programu svojega prihodnjega koncerta (26. in 27. junija) tudi Vaš Andante in Es. Sprejeli bi še drugi Vaš andante, pa nam delajo preglavice rogovi; ako morete v tem pogledu kaj spremeniti, bi po izjavi g. Komela porabili tudi tega. Predpogoj je seveda, da bo sodelovanje orkestra — možno.

Sporočite mi, prosim, ali imate prepisane glaske za orkester, ali pa naj damo prepisati.

Izjavili ste, da bi bili pripravljeni prispevati nekaj k stroškom prireditve. Ne bi se dotikal tega vprašanja, ako bi ne bilo za nas res težko. Pred vsem nam je težko nabavljati si notni inventar za orkester, ki je strahovito drag. Za dva komada, ki smo jih naročili za prihodnji koncert (Sibelius »Valse triste« in Mozart »Entführung«) nas čaka račun pri (nečitljivo ime) za kakih 150 lir. Ako bi nam hoteli tukaj pomagati, bi Vam bili hvaležni.

Z vsem spoštovanjem

Levpušček

Edina izvedba, za katero se je v ostalini ohranila priča, je bila pri **Sklepni prireditvi goriškega dijaštva** v letu 1948-49 dne 3. julija 1949 ob 10^h v dvorani Vittoria na Travniku. Prostovoljni prispevki za kritje stroškov in šolsko knjižnico. Spored je obsegal drugo dejanje z uvodno besedo iz Linhartove Županove Micke, recitacijo odlomka iz Slodnjakovega romana Neiztrohnjeno srce in Prešernovega Sonetnega venca, pet odlomkov iz Cankarjevih del in: V. Molè: **De profundis** — glasba dr. Joško Jakončič (v počastitev spomina O. Župančiča). Prosimo naše goste naj ne motijo poteka s ploskanjem ali sličnim.

»Izvedba je bila dostojna — se glasi blaga laž AS v Soči — do popolne veljave pa ni mogla priti radi pomanjkanja orkestra.« Resnica je bila drugačna: naši gostje, to je goriško dijaštvo, utrujeni do onemoglosti, so motili potek s ploskanjem, predvsem pa s sličnim.

4. november 1926. Osma obletnica italijanske zmage nad Avstrijo. Fašisti požgo Trgovski dom v Gorici.

Alla Regia Questura

di Gorizia

Il sottoscritto dott. Giuseppe Jakoncic, abitante in Gorizia, Via Carducci 13, fa denuncia a codesta R. Questura della perdita subita di originali

di proprie composizioni e di opere, spartiti e libri di musica, e dei danni arrecatigli, causa le dimostrazioni svoltesi il dì 4 novembre c. a.

Manoscritti originali delle composizioni del sottoscritto

»De profundis«	Melologo per grande orchestra e recitazione,	Spartito d'orchestra; Altro spartito con correzioni apportate; Trascrizione per piano-forte e recitativo	9000.—
»Frine«	Melologo per grande orchestra e recitazione,	Lo spartito d'orchestra; trascrizione per piano-forte e recitazione	8000.—
»La rosa appassita«	Lirica per canto e orchestra,	Lo spartito d'orchestra; Riduzione per piano-forte e canto	4500.—
»Andante N. 1« in Mi bemol magg.	Lirica per piccola orchestra	Spartito d'orchestra	1500.—
»Andante N. 2« in Mi bemol magg.	Lirica per piccola orchestra	Spartito d'orchestra	1500.—

(o m i s s i s)

Il danno ammonta a Lire 25.150, giacchè ha perduto dei manoscritti originali dei quali non tiene copia alcuna.

Gorizia, addì 24 novembre 1926.

dott. Giuseppe Jakoncic

Pripis: *Consegnato al Sig. Dott. Paulin il 28-XI-1926 a mezzogiorno.*

Molk in konec. Citiram spet Sočo: »Vse te vezi in načrte je pretrgal fašizem in uničile so jih vesplošne razmere, ki so nastopile in zavlada kot posledica fašizma. Dve Jakončičevi deli v revidirani redakciji sta bili uničeni 26. 11. 1926 v takratnem Trgovskem domu. (Tudi ta datum je treba revidirati, AS je očitno površno prebral Jakončičevo vlogo goriški Questuri. Op. P. M.) Po drugi svetovni vojni je ponovno in veliko mislil na izvedbo svojih del... Potovanja v Ljubljano, ki bi mogla edina ustreči njegovim in našim željam, sta J. Jakončiču preprečevala ne toliko čas, kolikor šibko zdravstveno stanje...« Končno citiram iz nepodpisanega nekrologa v Izvestju državnih srednjih šol s slov. učnim jezikom v Gorici za šolski leti 1952/53 in 1953/54, ki ga je baje napisal ravnatelj slovenske nižje srednje šole v Gorici Josip Nemec: »Leta 1930 je izdelal odvetniški izpit na prizivnem sodišču v Trstu, nakar je otvoril svojo odvetniško pisarno najprej v Kanalu ob Soči, nato v Gorici. Udeležil se je vojne v Abesiniji, kjer si je nakopal bolezen, ki ga je polagoma spravila v grob, in pa druge svetovne vojne, s činom kapetana.

Kmalu po otvoritvi slovenskih srednjih šol v Gorici si je zaželel, da bi tudi on prispeval k izobraževanju naše mladine. Zaprošil je za mesto suplenta in bil s šolskim letom 1947/48 nameščen na Nižji srednji šoli najprej

za poučevanja zgodovine in zemljepisa, tri leta kasneje pa za poučevanje angleščine ...»

+ 5. IV. 1954.

Usoda slovenskega skladatelja iz Gorice, prijatelja Marija Kogoja in Ivana Čarga, z njima soudeležene pri ustvarjanju slovenskega ekspresionizma: da ni za življenja doživel nobene dostojne izvedbe, da je moral zaradi ostrega nasprotovanja domačih prej, zaradi fašističnega terorja potem umolkneti. Nihče od sodobnikov ni znal doumeti smisla in pomena njegove umetniške izpovedi in mu v usodnem trenutku sprožiti roko.

Njegovi bivši učenci na slovenski nižji srednji šoli v Gorici ne vedo, da jih je angleščine učil odličen slovenski skladatelj. Umrl je kot suplent, ki iz leta v leto vlaga prošnjo za namestitev.

GLASBA

Najstarejša datirana skladba v Jakončičevi ostalini je **Preghiera** za godala in orgle: 20. 8. 1921. Osemnajstletni skladatelj je bil komaj maturiral in se je pripravljaj na odhod na Dunaj. Domači so nasprotovali njegovi želji, da bi se posvetil izključno skladateljevanju in dirigiranju, so pa menda pristali na to, da se bo hkrati vpisal na vseučilišče in na konservatorij. Doslej je izpričano samo eno leto študija klavirja pri goriški podružnici Glasbene matice in to, ko je bilo Joski deset let. Že za naslednje leto je vprašanje, ali je ta študij nadaljeval, zelo verjetno pa je študij glasbe opustil v treh letih begunstva v Gradcu. Tudi za tri leta ponovnega študija v Gorici (1918—1921) ni znano, da bi se bil sistematično učil glasbe na kaki šoli. **Preghiera** iz leta 1921 pa očitno pove, da je Joska obvladal načela harmonije in kompozicije. Skladba ima študijski značaj, ne more biti še značilna zanj, izvirnega in osebnega je v njej malo. Napisana pa je vzorno. Kje, kdaj, pri kom se je Jakončič naučil toliko harmonije in oblikoslovja? Morebiti kot samouk? Pod vodstvom Emila Komela?

Kar lahko za zdaj vemo o teh treh letih je to:* da je kar dobro igral klavir, da je zbiral nekaj prijateljev in z njimi muziciral, sestavil celo z njimi majhen orkester in ga vodil, igral z njimi to in ono; nič svojega baje. Bil je posebno navdušen za Wagnerja, v teh letih je celo nosil wagnerjansko kapo. Harmonije v **Preghieri** to njegovo ljubezen mestoma že očitujejo. O svojem študiju in delu je sicer nerad govoril.

Nekaj dni za **Preghiero** je Jakončič napisal pesem **Mlatiči** (1. sept. 1921.) za mešan zbor. Tudi to je solidno delo, ki ne pokaže kakih osebnih potez, pač pa nam dokazuje, da je avtor suvereno moduliral in dobro poznal kompozicijsko tehniko. Če je prejšnjo skladbo pozneje očitno ovrgel, drugače bi jo opremil z opusno številko, srečamo pri **Mlatičih** že oznako op. 1. Toda to oznako srečamo spet pri prvem delu, nastalem kmalu za tem na Dunaju. Očiten dokaz, da je Jakončič ovrgel tudi **Mlatiče**. Kakor hitro je namreč na Dunaju dozorel ob novih izkustvih, je bilo nujno, da ovzrže oba goriška prvenca.

* Te in nekaj drugih podatkov dolgujem prof. Franu Dominku, Jakončičevemu prijatelju iz študentovskih let; v stalnem stiku sta bila od leta 1918 do 1925.

Morebiti spada v ta čas tudi nekaj nedatiranih rokopisov, skoraj gotovo nedokončana **Missa ad duas voces aequales Organo vel Harmonio comitante**. Saj je pri nekaterih rokopisih težko ugotoviti čas nastanka ali celo, če gre za njegove izvirne skladbe, za vaje ali za prepise tujih del.

Že prva skladba, kar jih je nastalo na Dunaju in so ohranjene, je bistveno različna od prejšnjih. Ob sočni, čustveno razgibani harmonijski govorici nam je misliti na Korngolda, na pozno romantiko, ob nekaterih napetih melodičnih prehodih celo na ekspresionizem. Presenetljivo blizu Kogoja stojijo ta in naslednje skladbe v slogovnem zemljepisu slovenske glasbe. Sprva je skladba imela naslov *Liebe wollt' ich, jedoch sie kam nicht*, pozneje ga je Jakončič prečrtal in napisal **Andante**. V najstarejšem od prepisov je pripis *Korekture so od Marija Kogoja*; gre za nekaj nebistvenih sprememb. V novem prepisu, ki upošteva Kogojeve korekture, je spet pripis: *Komponiral v maju 1922, prepisal 19. X. 1922, instrumentiral v juniju 1923*. Naslov se tu glasi: **Andante za gosli in glasvir, op. 1**.

Hitrost, s katero je Jakončič dozorel, priča o intenzivnosti njegovega doživetja (Dunaj in nove glasbene smeri) in vztrajnosti njegovega dela. To hitro in globoko zorenje se nadaljuje skozi ves čas študija na Dunaju. Vendar je celota njegovega ustvarjanja na Dunaju, to je dejanska celota njegovega ustvarjanja, presenetljiva celota tudi v slogovnem pogledu: to se pravi, da ni poznal obotavljanja in kriz, da je takoj našel svojo pot in po njej napredoval organsko ter z izjemno hitrostjo. Da je hkrati študiral na univerzi in konservatoriju ter ustvaril veliko število lastnih kompozicij, priča o ogromnem notranjem in fizičnem naporu, kakršnega bi malokdo zmogel.

Po ti ugotovitvi bom opustil kronološki prikaz njegovega ustvarjanja. Ustavil se bom najpoprej ob dveh drugih skladbah, ki sestavljajo s prejšnjim **Andante** celoto. V juniju in juliju 1923 je napisal skladbo, za katero ne bo lahko ugotoviti, ali je bila prvotno namenjena violini ali glasu: to je **Ruhe** in tudi **Adagio für Violin** — tudi **Gesang und Klavier**. Februarja 1923 pa je nastal **Das traurige Lied für Violine und Klavier**, pozneje **Zalostna pesem** in **Melanholija**. Spet so tu korekture Marija Kogoja, nekoliko obsežnejše kakor v prejšnjem primeru, saj je tu Kogoj na nekaterih mestih posegel odločilno, izločil nekaj težkih oktavnih ponovitev, prezračil celoto. Vendar je govorica, slog vseskozi enoten, Kogoj se ga ni dotaknil. Niti ni bilo za to možnosti, saj je slogovna podobnost med Kogojem in Jakončičem tolikšna, povednost njunih skladb tako sorodna, da ni mogel čutiti Kogoj potrebe po posegu v samo bistvo skladbe. Na čelu zadnje skladbe še pripis: **Drei musikalische Gedanken**. Jakončič je torej povezal vse tri skladbe za violino in klavir v enoten cikel, zato sem se tudi prepričal o dokončnosti violinske verzije tam, kjer poznamo tudi verzijo za glas in klavir.

Zadostovale bi te **Tri glasbene misli** (**Andante**, **Adagio**, **Melanholija**), te tri čudovite razpoloženske pesmi z napeto, ponotranjeno, bolečo izraznostjo, da priznamo Jakončiču eno najlepših mest v slovenskem glasbenem ustvarjanju med obema vojskama. Vse tri stojijo častno ob strani Kogojevemu **Andante** za violino in klavir, ki do danes predstavlja enega vrhov slovenske violinske literature.

Jakončičevo poglobljeno zanimanje je veljalo simfonični glasbi. Če ga je ljubezen do dirigiranja še v poznejših letih, ko je dal kompoziciji že zdavnaj

slovo, silila, da je prijel za palico in hotel dirigirati, ko je slišal v radiu priljubljene skladbe, se ne smemo čuditi, da je instrumentiral skladbe, ki so prvotno nastale v komorni verziji. Tako je Andante za violino in klavir postal oni **Andante v Es-duru** za orkester, o katerem smo že brali v Levpuškovem pismu ter (Andante N. 1 in Mi bemol maggiore) v vlogi goriški Questuri. *Definitivno partituro sežgali 4/11/1926 v Trgovskem Domu v Gorici* je zapisal na starejšo, očitno nepopravljeno, nedefinitivno kopijo partiture. Adagio je najti v ostalini tudi kot **Adagio per orchestra e canto**. Na ovoj, v katerem sta shranjeni dve skici instrumentirane skladbe, je spet zanimiv pripis: *Originalno partituro mi je ukradel Kogoj*.

V Jakončičevi ostalini je še nekaj skladb, ki so prejšnjim podobne po lirskem razpoloženju in po kratkem obsegu. Na prvem mestu naj omenim **Andante in Mi bemol maggiore, op. 7**, to je drugi od obeh Andante, omenjenih v Levpuškovem pismu in v vlogi goriški Questuri. Na platnicah sta omenjeni dve verziji: za orkester ter za gosli in klavir. Druga ni ohranjena, pač pa sta se ohranili partitura in klavirski izvleček. Na poslednjega je avtor pripisal s svinčnikom štiri naslove, med katerimi je verjetno zbral, ne da bi izbral katerega kot končen naslov. Dragoceni so nam za potrditev razpoloženjskega značaja skladbe: *Ein Gedanke, Einsamkeit, Oblio, Andächtigkeit*. Partitura je pisana za štiri pihala, dva rogova, godala, in harfo: tista rogova, ki sta delala Levpušku preglavice. Govorica in slog kakor v *Treh glasbenih mislih*. Čas nastanka: med februarjem 1923 in februarjem 1924, ali še na Dunaju torej, kar je bolj verjetno, ali že v Bologni.

Takšna je tudi skladba **L'ultimo sospiro** (*Vienna, Aprile 923*) za dve oboi, angleški rog, dva fagota in godala. *Adagio e doloroso*. Jakončičevo slovo od Dunaja.

V letu 1922 sta nastali na Dunaju dve sorodni deli: melolog za recitanta in veliki orkester **De profundis** na stihe Vojeslava Moleta in samospev za glas in orkester **Propala** na stihe dr. J. M. Kržišnika. Dokončna partitura obeh skladb je zgorela v goriškem Trgovskem domu, toda ohranile so se druge kopije, klavirski izvlečki in celo delni opis korektur. Verjetno ne bo težko rekonstruirati dokončno partituro.

Februarja 1924, ali že v Bologni ali doma v Gorici, ko se je pripravljaj na zadnji spopad z univerzitetnimi študiji v Bologni, je napisal še nov melolog za recitanta in velik orkester: **Frine pred sodniki, op. 8** na Aškerčeve stihe.

Te tri skladbe se razlikujejo od lirskih po dramatičnem prijemu; v primeri z lirskimi, v katerih se je neposredno priključil sodobnim dunajskim glasbenim trenjem, so te še znatno vezane na Wagnerjevo izkustvo. Harmonijska govorica je sicer mestoma razredčena in napeta kakor v lirskih skladbah, mestoma pa uporablja wagnerjevske dramatične septakorde. Ugotoviti tako na papirju pri orkestrski partituri učinkovitost take govorice in zavzemati stališče do te harmonijske dvojnosti ni lahko: samo ob izvedbi se bomo lahko prepričali, ali je oboje združeno v organsko celoto in ali je učinkovito.

(Ali si bravec lahko predstavlja, kaj človek čuti, misli, ugotavlja, ugiba ob kupu partitur in dokumentov neznanega pokojnega skladatelja, ki ni nikoli slišal prave izvedbe svojih del? Ko si skuša predstavljati zvok vseh teh skladb, kakor ga je čutil in mislil avtor, ne da bi ga mogel do izvedbe

dejansko slišati? Zato naj bravec upošteva, da nizam predenj le svoje ugotovitve in vtise. Ko nam bo uspelo realizirati izvedbo vsaj pomembnejših Jakončičevih del — in to je nedvomno naša naloga — bo kritika lahko zavzela stališče mnogo bolj suvereno, kakor je to danes mogoče.)

Te tri dramatične skladbe rastejo do zahtevne obsežnosti, zato je tudi njih arhitektura mnogo bolj kompleksna. Izvedba nas bo utegnila presenetiti. Pri vseh skladbah dramskega značaja, kakor pri operah, je treba ugotoviti učinkovitost pri izvedbi.

Na tem mestu naj omenim tudi Jakončičevo opero **Der Apotheker**. To je opera buffa, videti je šolska stvar. Morebiti je to študijsko delo, napisano za kak izpit na dunajskem konservatoriju. Vsekakor pa je napisana z velikim znanjem in smislom.

Težko je kaj povedati o nedokončanih delih (**Symphonische Ouverture für grosses Orchester; Wiederkehr und Rechtfertigung des geschlagenen Feldherrn Konstantin** za veliki orkester z didaskalijami, ki pričajo o odrskem namenu skladbe, ne da bi bilo možno ugotoviti, v kakšni obliki; in še nekaj komornih in simfoničnih del).

Pač pa je tu še mogočna **Maša za zbor, orgle in orkester** brez datuma, ki predstavlja summo njegovega opusa: v njej je uporabil drzno in zahtevno govorico s suvereno zrelostjo, gospodaril z veliko umnostjo z maso vokalnih ter instrumentalnih izvajavcev, jih razporedil, ločil in družil z velikim smislom za ekonomijo, za kontraste, za mogočne učinke. In vseskozi je v skladbo vлил globoko izraznost. Ta skladba nam v največji meri pokaže razsežnost njegove umetniške in tehnične zmogljivosti. Skupaj z lirskimi skladbami je največje izpričevalo njegove visoke umetniške postave.

V dopolnitev moram omeniti še zbirko **24 preludijev za orgle**. Pomanjkanje datuma in drugih podatkov onemogoča spoznavati genezo in namen tega dela. Spet bi lahko domnevali o šolskem namenu, možna pa je tudi druga razlaga: v času, ko so prej zunanje okoliščine kakor družinske razmere prisilile skladatelja k molku (fašizem je nasprotoval »degenerirani« umetnosti buržoazije; če je Dallapiccola plul v težkih vodah, je bilo Slovincu v Italiji še toliko težje vzdržati in pisati glasbo, ki je ne bi nihče izvajal. Ljubljana ni mogla in ni znala pomagati), je bila cerkev za Slovence v Italiji dolgo časa edino zatočišče. Ali je bila morebiti ta zbirka namenjena našim organistom? Verjetno bo to težko ugotoviti.

To je Jakončičeva umetniška zapuščina. Ni izključeno, da leži kaka njegova skladba kje v Ljubljani in da se bo dalo še kaj odkriti ali ugotoviti. Skladatelj vsekakor zasluži pozornost in študij.

Svoje poročilo o Jakončiču in njegovem delu bom končal brez patetičnega sklepa in fraz: spoznavanje njegove ostaline nalaga na vse, ki se ukvarjamo s slovensko glasbo in kulturo, nove dolžnosti.